

Fjármála- og efnahagsráðuneytið
Arnarhvoli við Lindargötu
101 Reykjavík

Reykjavík, 15. janúar 2019

Efni: Hvítbók um framtíðarsýn fyrir fjármálakerfið (Mál nr. S-253/2018)

Viðskiptaráð Íslands þakkar fyrir tækifærið til að veita hvítbókinni umsögn. Í undanfara skýrslunnar veitti Viðskiptaráð einnig umsögn sem stendur enn og er hér skilað samhliða.¹

Ráðið tekur í meginatriðum undir þá framtíðarsýn og meginstoðir sem fram koma í hvítbókinni og hvetur stjórnvöld til að setja vinnu um nauðsynlegar breytingar og nánari skoðun þeirra atriða sem koma til álita ofarlega í forgang. Ekki hefur gefist ráðrúm til að leggja heildstætt mat á allar tillögur og það sem fram kemur í hvítbókinni en að þessu sinni vill Viðskiptaráð leggja áherslu á og ítreka eftirfarandi atriði.

- Gott regluverk og eftirlit, sem ekki er of þyngjandi, eru lyklarnir að traustu fjármálakerfi.
- Lækka þarf og helst afnema bankaskatt, innflæðishöft eiga að að jafnaði ekki að vera til staðar.
- Grípa þarf til aðgerða til að auka skilvirkni íslensks verðbréfamarkaðar. Skoða ætti að bjóða skattafslátt til fjárfestingar séreignarsparnaðar í verðbréfum.
- Íbúðalánasjóður ætti að renna inn í einhvern eða einhverja viðskiptabankanna og að hluta inn í ráðuneyti.
- Ríkið á að setja sér skýra stefnu og áætlun um að selja þá banka sem eru í hans eigu með varfærni og arðsemi að leiðarljósi.

Regluverk og kröfur

Lykilatriði í lærdómi um fjármálakreppuna og til að tryggja að fjármálakerfið sé traust um ókomna tíð, óháð eignarhaldi, er að tryggja gott regluverk og eftirlit í kringum bankana. Í því sambandi er þó mikilvægt að ekki sé gengið lengra en nauðsynlegt er bæði þar sem það er kostnaðarsamt og getur gengið gegn tilganginum og skert samkeppnishæfni bankanna til lengri tíma litið. Séu bankarnir ekki samkeppnishæfir við erlenda banka eða annarskonar fjármálfyrirtæki dregur það bæði úr samkeppni á markaði og möguleikum viðskiptabankanna til að skila viðunandi arðsemi.

Hafa skal í huga að þó að margt hafi lærst að fjármálakreppunni að þá eru lærdómar hennar einungis 10 ára gamlir og betri reynsla á eftir að fást á breytt regluverk hér sem annars staðar, t.d. þegar horft er til beitingar svokallaðra þjóðhagsvarúðartækja. Að feta hinn gullna meðalveg þar á milli verður ein stærsta áskorunin tengd fjármálakerfinu sem snýr að stjórnvöldum á komandi árum.

¹ Fyrri umsögn má einnig finna hér: <https://vi.is/malefnastarf/umsagnir/burt-med-bankaskattinn/>

Í skýrslunni er reynt að feta þennan milliveg. Til dæmis er lagt til að setja varnarlínu milli hefðbundinnar viðskiptabankastarfsemi og fjárfestingarbankastarfsemi þannig að eigið fé sem liggur að baki þeirri síðarnefndu geti aldrei verið meira en 10-15%. Miðað við það sem kemur fram í mati á hlutfalli fjárfestingarbankastarfsemi fyrir fjármálakreppu virðist þetta hlutfall heldur lágt þar sem það er vel undir því sem það hefði verið ef bankarnir hefðu haft jafn mikið eigið fé og í dag. Mjög mikilvægt er að bankarnir fái notið stærðarhagkvæmni í sem mestum mæli, viðskiptavinum til góðs, svo tryggja þarf að regla sem þessi hafi ekki neikvæð áhrif þar á. Í því samhengi má einnig velta því upp hvort eiginfjárkröfur hér á landi séu of háar, eins og fjallað er um í atriði númer 18 í skýrslunni, um þá þætti sem stuðla á háum vaxtamun íslenskra banka.

Bankaskattur og höft hefta hagsæld

Einnig er vikið að bankaskatti og öðrum sértækum sköttum á fjármálafyrirtæki sem Viðskiptaráð telur einsýnt að lækka þurfi þar sem þeir hækka fjármögnunarkostnað, rýra samkeppnishæfni landsins og fyrirtækja auk þess að rýra virði eigna ríkisins. Um það var nánar fjallað í fyrri umsögn málsins og einnig má vísa til röksemdar fyrir lækkun og afnámi slíkra skatta í nýlegri grein hagfræðings Viðskiptaráðs.²

Í hvítbókinni er lagt til að áhrif sérstakrar bindiskyldu á erlent fjármagn, eða innflæðishafta, verði lágörkuð og að skýrar leikreglur settar. Viðskiptaráð ítrekar fyrri afstöðu um að höft sem slík eigi að jafnaði ekki að vera til staðar og að þau geti skaðað eðlilega verðmyndun á mörkuðum og þar með hagsæld. Við núverandi aðstæður er t.a.m. ástæða til að losa og loks afnema höftin og eru stjórnvöld hér með hvött til að flýta boðaðri vinnu um losun innflæðishaftanna.

Virkja þarf verðbréfamarkað

Í hvítbókinni er sérstakur kafli um leiðir til að virkja hinn grunna íslenskan verðbréfamarkað sem er ekki nægilega skilvirkur og skoða þarf vel þær tillögur sem þar koma fram. Í því sambandi þarf að kanna betur hvort og þá hvað stendur í vegi þess að aðilar í leit að áhættufjármagni leiti ekki í markaðsfjármagn frekar en til viðskiptabanka, sem væri að jafnaði æskilegra eins og kemur fram í hvítbókinni. Losun innflæðishafta er sem fyrr segir leið til þess að efla þá virkni. Einnig má sérstaklega horfa til þess að fjárfestingar- og verðbréfasjóðum, og bönkum upp að vissu marki, séu veittar heimildir til frekari stöðutökur og afleiðuviðskipti til að verðmyndun sé nær skoðun markaðsaðila ef svo má á orði komast. Slíkt þekkist á öllum þroskuðum fjármálamörkuðum.

Loks má nefna áhugaverðar tillögur um skattaafslætti til hlutabréfakaupa og að einstaklingar fái meira val við ávöxtun séreignasparnaðar. Því má velta upp hvort þessum tillögum sé hægt að slá saman í eina og veita skattaafslætti fyrir að fá meira val um hvar séreignasparnaður er ávaxtaður. Einn helsti galli íslensks fjármálamarkaðar er lítil þátttaka almennra fjárfesta á meðan lífeyrissjóðir eru ráðandi. Með þessu færast þátttakan frá lífeyrissjóðum beint í hendur hins almenna fjárfestis og raunar Íslendinga. Hér hlýtur einnig að koma til álita önnur ráðstöfun en í skráðum hlutabréfum, t.d. skuldabréfum og skuldabréfasjóðum. Skilvirkir markaðir og skilvirk miðlun fjármagns eru lykilþættir í hagsæld og til að ráðist sé í hagkvæmar fjárfestingar til framtíðar. Því má færa góð rök fyrir skattaafsláttum sem þessum.

Íbúðalánasjóður í nýrri eða fyrri mynd er barn síns tíma

² Sjá grein: <https://vi.is/malefnastarf/utgafa/greinar/versti-skatturinn/>

Viðskiptaráð tekur undir það sem fram kemur um að leita þarf varanlegra lausna á fortíðarvanda Íbúðalánasjóðs og þeirrar áhættu sem hann skapar ríkinu og skattgreiðendum. Aftur á móti skortir á eindregnari ráðleggingar og tillögur þar að lútandi. Eins og Viðskiptaráð hefur áður bent á væri réttast að færa útlán Íbúðalánasjóð yfir í einhvern eða einhverja viðskiptabankanna, t.d. með útboði, og taka þannig á vandanum í dag þegar ríkissjóður og efnahagslífið stendur vel. Einnig telur Viðskiptaráð að rétt sé að leggja Íbúðalánasjóð niður og færa þá starfsemi sem er nauðsynleg og eftir stendur yfir í fjármálaráðuneytið eða aðrar stofnanir. Um þetta var fjallað nánar í nýlegri umsögn ráðsins um Íbúðalánasjóð.³

Ríkissjóður á að selja sig sinn hlut í bönkunum með varfærni og arðsemi að leiðarljósi

Í fyrri umsögn Viðskiptaráðs voru færð rök fyrir því að ríkið seldi eignarhlut sinn í Íslandsbanka og Landsbankanum. Þar var sérstaklega vikið að því að nú standa yfir hraðar tæknibreytingar og breytingar á samkeppnisumhverfi banka sem einkaaðilar eru betur fallnir til að leiða heldur en ríkið. Skýr dæmi um þetta hafa sést síðan umsögninni í maí á sl. ári og t.d. boðaði þýski netbankinn N26 nýlega komu sína til landsins.⁴ Þau tíðindi eru ágæt áminning um það sem á sér stað og að bankarnir þurfa sífellt að vera að aðlagast breyttum aðstæðum. Það endurspeglar líka að bankarnir eiga í vaxandi alþjóðlegri starfsemi, þrátt fyrir að starfa á heimamarkaði og er áminning um að regluverk og löggjöf hér megi ekki að óþörfu ganga lengra en í öðrum ríkjum.

Fyrir sölu bankanna eru fleiri rök sem rakin eru í skýrslunni og í fyrri umsögn Viðskiptaráðs. Aðalatriðið er að hefja vegferðina að sölu bankanna með skýrri pólitískri stefnu, gera þá reiðubúna til sölu og hefja sölufarli. Hversu hratt eignarhlutirnir eru seldir er ekki eins mikilvægt enda geta aðstæður til þess farið eftir ýmsu, sérstaklega markaðsaðstæðum, og þá þarf að tryggja að eigendur séu traustir. Þó má slík aðferðafræði ekki vera yfirkjör fyrir áframhaldandi ríkiseigu og skorti á stefnumótun.

Viðskiptaráð vonar að tekið verði tillit til ofangreinds og er reiðubúið að koma með virkum hætti að tillögum um breytingar á fjármálakerfinu og umgjörð þess sem stjórnvöld hafa boðað. Að lokum áskilur Viðskiptaráð sér rétt til að koma frekari athugasemdum á framfæri á síðari stigum.

Virðingarfyllt,

Konráð S. Guðjónsson
Hagfræðingur Viðskiptaráðs Íslands

³ Sjá umsögn um Íbúðalánasjóð: <https://vi.is/malefnastarf/umsagnir/timi-ibudalanasjods-lidinn/>

⁴ Sjá frétt: <http://www.visir.is/g/2018181119754>